

"TÜRK EDEBİYAT DERGİLERİ DİZİNİ" ÜZERİNE

Hakan Sazyek

Yeni Türk edebiyatının oluşum ve gelişim sürecinde süreli yayınlanan, özellikle edebî dergilerin rolü büyüktür. On dokuzuncu yüzyılın ikinci yansında vücut bulmaya başlayan Türk basını, edebiyata da gerekli ilgiyi göstermiş, önceleri eklektik yapısı içinde belirgin bir pay sahibi kıldığı bu sanatı, zaman içinde sadece edebî ürünleri içeren dergiler yaratma yoluyla başlıca dallarından biri durumuna getirmiştir. Edebiyata ait eserler, ilkin fennî, siyasî dergilerde ve gazetelerde kendilerine sınırlı birer yer tutarken, giderek bir derginin bütün konusu olabilecek kadar bir yayım özgürlüğüne kavuşmuştur. Geçen yüzyılın sonlarında belirginleşen bu ayrışma, içinde bulunduğumuz yüzyılda gittikçe gelişen bir sektör haline gelme sonucuna ulaşır. Türk edebiyat dergiciliği, bu gelişimine paralel olarak edebiyatın güncel nabzının arttığı bir plâtfon olma işlevini üstlenmiştir. Genç adların ilk görünüşleri, ekollerin, kuşakların kendilerini belirginleştirilişleri, savundukları ilkeleri ürüne dönüştürüşleri, adları ve eserleri edebiyat tarihi içine yerleştirme ya da ondan uzaklaştırma gibi dolaylı etkiye sahip eleştiri çalışmalarının sunulmaları genellikle 'dergi' çerçevesi içinde gerçekleşmiştir. Dolayısıyla edebiyat dergileri, konu edindikleri sanat dalının kronolojik seyrine ve estetik gelişimine işaret eden en yakın ve sağlam tanıklardır. Bu özellikleriyle de edebiyat araştırmacılar için başvurulacak öncelikli kaynaklar arasında yer almaktadırlar.

Edebiyat bilimcileri, tarihçileri için böylesine önemli birer kaynak durumunda olan dergilerimiz, aynı zamanda söz konusu zümrenin karşısına bir sorun yumağı olarak da çıkıyor. Çünkü, bu kaynakları çeşitli yönleriyle derleyen 'bir araya getirici' bir dizin çalışmasından henüz yoksunuz. Bu arada belirtmek gerekir ki, bu konuda birtakım çalışmalar yapıyor. Özellikle üniversitelerimizde yaptıkları lisans ve lisans üstü tezlerini arasında dergi taramasına yönelik olanları anmadan geçemeyiz. Ancak, bu çalışmalar da mevcut dergi birikiminin genişliği göz önünde tutulduğunda hiç de umut verici bir nicelik göstermiyor. Üstelik, bu tür çalışmalar, birkaç araştırmacının ötesine geniş bir topluğa ulaşamıyorlar. Bilim kuruluşları arasındaki iletişim yokluğu ve yayımlanma şansının olmayışı bu olumsuz durumun ortaya çıkmasında önemli iki etken konumunda.

Bugün, ülkemizde edebiyat bilimcisi bir dönem araştırması ya da monog-rafik bir eser hazırlığı içine girer girmez bu birikim dağınıklığı sorunu ile karşılaşmaktadır. İlkin, yorucu, rastgele ve umutsuz bir mesai sonunda araştırmasıyla ilgili dergileri tesbit etmeye çalışır. Ardından tespit ettiği dergileri ayrı ayrı -bilimsel sorumluluğunun düzeyi nispetinde- sayfa sayfa tarar ve aradıklarıyla, karşısına ne zaman çıkacaklarının bilinmezliğinden doğan umutsuz ama keyifli çabaların sonucunda karşılaşır. Ancak bu, zamana karşı bir yanstır. Belirli bir süre içinde yapılması gerekli tutulan çalışmanın sadece bir ön hazırlık aşaması, tanınan sürenin büyük ve değerli bölümünü alır. Tabii böyle bir zaman sınırlaması ve dolayısıyla kısıtlılığı her zaman geçerli değildir. Yine de sarf edilen zaman ve emek, elde edilen bulguların incelenmesi için ayrılması gereken sürenin önüne geçmekte, yapılan incelemenin düzeyini olumsuz yönde etkileyebilecek boyutlara ulaşmaktadır.

Bütün bu ve benzeri zorluklardan gelecek kuşakları uzaklaştırmak ve daha önemlisi edebiyat tarihimizin bu önemli kaynaklarını içinde buldukları dağınıklıktan kurtarmak için "Türk Edebiyat Dergileri Dizini"nin bir an önce hazırlanması ve yayımlanması gerekiyor. Ancak, geniş kapsamlı, eksiksiz bir dizinin ortaya çıkarılması için ülkemiz üniversitelerinde görev yapan akademisyenlerin ortak mesaisi başlıca şarttır. Bu noktada ise en büyük görev ve emek payı, süreli yayınların geniş ölçüde bulunduğu büyük şehirlerimizdeki üniversite mensuplarına düşmektedir. Bu şehirlerdeki kütüphanelerde bulunan dergilerin taranmasına ve derlenmesine ilişkin iş bölümü mekanizmasının belirlenmesi de yapılacak ilk faaliyettir.

Üzerinde durulması gereken bir başka önemli husus da dizinin oluşturulmasındaki yöntemdir. Bir derginin içinde yer alan çalışmaların tümünün ya da dizini hazırlayacak komisyonun/ekibin uzmanlık dalına ait ürünlerin çalışmaya dahil edilmesi konusu tartışılacak bir durumdur. Ülkemizde yayımlanmış ve yayımlanmakta olan edebiyat dergilerinin pek çoğunda görülen ortak özellik, diğer sanat dallarına, hatta bazı diğer sosyal bilimlere ait çalışmalara da sayfa ayrılmasıdır. On dokuzuncu yüzyıla ait dergilerde ise bu açılımın boyutları, fen bilimlerine kadar bir genişlik gösterir. Meseleye bu açıdan bakıldığında, bütün yazıları içeren bir dizinin hazırlanması süre, hacim ve gider gibi çeşitli bakımlardan zorluk ve gereksizliklerle karşılaşacaktır. Bize göre, dizinin hazırlanmasında branşımızın gerekleri ölçüt olarak alınmalıdır. Böyle bir tutum, bilimsel iş bölümünün de gereğidir. Bu tür çalışmalarda her bilim zümresi kendi çalışma alanı içerisinde kalmalıdır. Bilim dalları arasındaki iş birliğini başka çalışmalarda gerekli gördüğümüzü de vurgulayalım.

Değinilecek bir başka nokta da şudur: Edebî türlerde eser vermiş, başka bir deyişle 'edebiyatçı' kimliği ile temayüz etmiş bazı yazarlar, bu dergilerde edebiyat dışı alanlara ait çalışmalar ile de yer almışlardır. Dizine bu tür yazıların da girmesi gerektiği düşüncesindeyiz. Zira, monografik çalışmaların hazırlanması sırasında ancak söz konusu yazarın bütün yazılarını içeren bir dizin, işlevini eksiksiz yerine getirebilecektir.

Hazırlanmasını dilediğimiz ve gerçekleşmesi yolunda birkaç ufak adım attığımızı belirtmek istediğimiz "Türk Edebiyat Dergileri Dizini" üzerinde tartışılacak başka hususlar da söz konusu olacaktır. Bu amaçtaki yolumuz çok çetin; çünkü dizin, uzun bir süre ve yorucu bir emeğin sonucunda ortaya çıkacaktır. Yayımlanması da ancak periyodik bir şekilde gerçekleşebilecek bu eser Türk kültür tarihinin temel başvuru kaynakları arasına girerek kendisine ve yapıcılara yönelik bir "yüz akı" niteliği taşıyacaktır. Bunu bilmek, ona giden yolu kolaylaştırıyor mu?